

A black and white portrait of Halide Edib Adivar, a Turkish writer, is shown in the upper left corner. The portrait is partially obscured by a large red rectangular area that covers the right side of the image. The text 'Halide Edib Adivar' is printed in white, bold, sans-serif font over the red area.

Halide Edib Adivar

Roman

Zeyno'nun Oğlu

4. BASKI

can
miras

HALİDE EDİB ADIVAR
ZEYNO'NUN
OĞLU

Can Miras

Zeyno'nun Oğlu, Halide Edib Adivar

© 2010, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010

4. basım: Haziran 2023, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdođan

Yayına hazırlayanlar: Mehmet Kalpaklı - S. Yeşim Kalpaklı

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Özkaracan Matbaacılık ve Ciltçilik San. ve Tic. Ltd. Şti.

Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62 Bağcılar / İstanbul

Sertifika No: 45469

ISBN 978-975-07-3934-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR
ZEYNO'NUN
OĞLU

ROMAN

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ateşten Gömlek, 2007

Handan, 2007

Mor Salkımlı Ev, 2007

Sinekli Bakkal, 2007

Türk'ün Ateşle İmtihani, 2007

Vurun Kahpeye, 2007

Son Eseri, 2008

Yolpalas Cinayeti, 2008

Tatarcık, 2009

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri*, 2009

Âkile Hanım Sokağı, 2010

Kalp Ağrısı, 2010

Zeyno'nun Oğlu, 2010

Çaresaz, 2011

Sevda Sokağı Komedyası, 2011

Kerim Usta'nın Oğlu, 2012

Dağa Çıkan Kurt, 2014

Yeni Turan, 2014

Hindistan'a Dair, 2014

*Vurun Kahpeye (Günümüz
Türkçesiyle)*, 2014

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri II*, 2015

Döner Ayna, 2015

Sonsuz Panayır, 2016

Halka Doğru, 2017

Kenan Çobanları / Maske ve Ruh,
2018

Heyula, 2019

Harap Mabetler, 2020

Seviye Talip, 2020

Mevut Hüküm, 2021

İstanbul'da Bir Yabancı, 2022

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifaya ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	8
Sunuş	9
1. Başlangıç	11
2. Kumandanın Karısı	22
3. Kaymakam Mazlum Bey'in Ailesi	31
4. Gözün Kör Ola Haso!	55
5. K... Köyü'nde	66
6. Şaban Amca	99
7. Şeyh M.	121
8. Diyarbakır'da İstanbullular	146
9. Zeyno'nun Oğlu ve Hasan Bey	188
10. Zeyno'dan Asım Bey'e	225
11. Fırtınadan Evvel	253
12. Sergüzeşt	308
13. Fırtınadan Sonra	329
14. Arife Günüydü	337
Başvurulan Kaynaklar	343

KISALTMALAR

- Fr. : Fransızca
İng. : İngilizce
İt. : İtalyanca
Yun. : Yunanca
y.n. : Yazarın notu

SUNUŞ

Elinizdeki roman, yazarın *Kalp Ağrısı* adlı romanının devamı niteliğindedir. 1926 ve 1927 yıllarında *Vakit* gazetesinde tefrika edilen roman ilk olarak 1928’de kitap olarak yayımlanmıştır. Romanın mekânı Diyarbakır’dır. Halide Edib, bir Kürt isyanının hazırlığı dönemindeki Doğu Anadolu’yu ve oraya İstanbul’dan giden asker ve memurların yaşayışını bazan ironik, bazan hüznü, bazan idealist bir üslupla yansıtır.

Hazırladığımız karşılaştırmalı metne esas olarak, yazar hayatta iken yapılan son yayını, 1943 baskısını esas aldık. Halide Edib, bu baskı için bazı küçük değişiklikler ve pek çok sadeleştirme yapmıştır. Ancak, 1943 baskısı teknik hatalarla, eksiklikler ve atlamalarla dolu olduğundan (ki bunlar daha sonra yapılan bütün yayınlarda aynen devam ettirilmiştir) metni 1928 baskısı ile kontrol ettik.

Zeyno’nun Oğlu’nun bu karşılaştırmalı metnini hazırlarken, her zaman olduğu gibi yazarın diline ve üslubuna hiç müdahale edilmemiştir. Çok gerekli görerek eklediğimiz kelimeleri de köşeli parantezler içinde verdik. Halide Edib Adıvar’ın Bütün Eserleri serisinde bir imlâ birliği sağlamak üzere Türk Dil Kurumu’nun yayımladığı *İmlâ Kılavuzu* ve *Türkçe Sözlük* esas alınmıştır.

Mehmet Kalpaklı

1

BAŞLANGIÇ

... inci Fırka Hücüm Taburu Kumandanı Hasan Bey'e,

Hareket gününüzü zevcemle¹ beraber tespit ve yolda kendisine yardım etmenizi rica ederim.

... inci Fırka Kumandanı

Miralay²

Muhsin

.....

Erenköyü'nde, Suadiye'de Miralay Muhsin Bey'in refikası³ Hanımefendi'ye,

Muhterem Hanımefendi,

Muhsin Beyefendi'nin telgrafını ilişik olarak takdim ediyorum, nihayet⁴ on beş gün içinde hareket etmek mec-

---

¹ Eşimle.

² Albay.

³ Eşi.

⁴ En geç.

huriyetindeyim. Emrinize intizar ediyorum,¹ Efendim.

Binbaşı
Hasan

.....

Zeyno, balkonun kapısını açtı; bir eli kapının tokmağında, gözleri mavi Marmara'nın ortasında, güneşten uzanan altın tellerle pırl pırl yanan Adalar'a baktı. Islak topraklardan renksiz dumanlarla beraber keskin bir toprak kokusu yükseliyor, siyah, çıplak dallarda henüz kuruyamayan su damlaları şeffaf, mavi birer boncuk gibi parlıyordu. Bir haftadan fazla devam eden yağmurlardan, rutubetten içinde paslı, kapanık ve sıkıntılı bir his hasil olmuştu.² Kocasına son hafta yazdığı mektubu, içinden, biraz gülerek hatırladı ve tekrar etti. İstanbul'da, nadiren bu kadar uzayan sislerden, soğuklardan o kadar sıkılmıştı ki, ne zaman balkonun kapısını açsa burnunu kaplayan rutubet ve küf kokusunu mektubun ta başına yazmıştı. Edebiyat sınıfına vazife hazırlayan genç bir mektepli kız gibi, âdetâ bahara dair şairane tahassürlere³ dökülmüş, "Diyarbakır'da şeftali ağaçları çiçek açtı mı? Erik ağaçları beyaz birer alev gibi parlayan tomurcuklarına büründü mü? Güneş insanın beynini eritecek kadar sıcak ve ateşli mi? Ah, bir defa cenuba⁴ gelebilsem, yazın açıkta uyuduğunuzu söylediğin yerlerde kafamdaki bu kalın duman dağılıncaya kadar, beynim kafatasımda eriyip bitinceye kadar, vücudumun derisi güneşten soyuluncaya kadar boylu boyuna yatacağım," demişti.

Nihayet bugün İstanbul'da güneş çıkmıştı. Adalar'a, denize, yarı mavi, yarı kurşunî ovaya olanca saltanatıyla altın kanatlarını germiştii; fakat hâlâ onun kalbinde topl-

¹ Bekliyorum.

² Belirmişti.

³ Özlemlere.

⁴ Güneye.

nan kesif¹ duman olduğu gibi duruyor, gökleri, toprakları yakan güneşin sıcaklığı derisinin arkasındaki râtib,² karanlık benliğine nüfûz edemiyordu.³

Muhsin Bey gideli üç ay olmuştu. Bu sekiz aylık izdivaç, beş ay, gece-gündüz baş başa geçen bir hayat, Muhsin Bey'in ifadesine göre, "ezelî balayı"ndan sonra ilk defa ayrılmışlardı. Her gün kendi hareketini tespit edecek telgrafı bekliyordu.

Yavaş yavaş kuru menekşe güllerinin dallarından kayıp kapının aralığından odaya dalan ve bir altın leke gibi yeşil halının üstüne yayılan güneşli noktaya çömeldi. Baş ellerinin içinde düşünmeye çalıştı.

Gerçi Zeyno, tahakkuk eden her büyük emelin, tatmin edilen her ihtirasın insanın bütün varlığında bıraktığı bıkkınlık ve tokluğun başladığını anlayacak kadar kendi kendini henüz tahlil etmemişti. Bununla beraber hislerinde bir körlük, umumiyetle hayata karşı içinde lâkayt bir sükûn⁴ vardı; ve Zeyno bundan şikâyetçi idi. Ayrıralı üç ay olduğu halde o kadar sevdiği kocasını düşünmek bile artık fazla heyecan vermediğini fark ediyordu. Halbuki, sekiz ay evvel Muhsin Bey'in paltosunun biraz sert kumaşının temasından, mavi gözlerini sabit ve tatlı bir tatlılıkla kendisine çevirmesinden, kitap okurken, düşünürken kaşlarını hususî bir şekilde çatışına kadar, teker teker her vaziyetini, her şahsî eşyasını lezzetli bir titreyiş ve hayretle hissediyordu. Bir sene geçmeden, o kadar sevdiği bu adam bile vaktiyle büyük bir zevkle ezberlediği bir kitaba benziyordu. Hâlâ çok seviyordu; fakat cümlelerin, hatta kelimelelerin birbirlerini nasıl takip ettiğini bildiği için, artık okurken heyecan duymadığı, fakat ilk mânasına vasıl olduğu zamanki kendinden geçişin, sâadetin hatırasıyla muhafaza etmek istediği bir cilt eski şiir gibi telâkki ediyordu.

Demek en büyük hislerin ve bağlantıların tabiatın

¹ Kalın.

² Nemli, rutubetli.

³ Sızamıyordu.

⁴ Durgunluk.

mevsimleri gibi devreleri ve bu devrelere mahsus şekilleri vardı. Zeyno, güneşin altında bu çapraşık ve sıkıntılı felsefeyi yaparken, kendi kendine ifade edemeyeceği kadar müphem¹ ve tatmin edilmemiş bir emelin üzüntüsünü duyduğunu da itiraf ediyordu. Bu güneşli günde, çıplak ağaçlarda çiçek ve tomurcuk, kurşunî topraklarda yeşillik biterken bu gizli emelinin ne olduğunu seziyordu. Bunu sezerken gayri ihtiyarî başında bir sıcaklık, yanaklarında iki ateş dalgası peyda oluyordu. Demek, evlenmekten her iptidaî kadın gibi, hatta dişi hayvan gibi bir çocuk beklemişti. Sekiz ay evvel o kadar coşkun ve heyecanlı geçen muhabbet,² farkına varmadan istediği çocuğu vermediği için ona kısır ve beyhûde görünüyordu. Halbuki, genç kızken ne çocuklara fazla bağlı, ne de ayrıca marazî³ bir hassasiyeti vardı.

İradeli ve mütefekkir⁴ mizacının aynı zamanda coşkun iptilalara⁵ kabiliyeti olduğunu bilirse de, ana olmak ihtirası gibi kadınların gündelik hislerinden kendini şimdiye kadar uzak telâkki etmişti.

Düşüncesi bu noktaya gelince birdenbire Azize'nin küçük kızını hatırladı. Acaba Viyana'dan gelmişler miydi? Acaba Hasan, kendisini ziyarete gelecek miydi? Çocuğuna karşı Hasan ne vaziyet almıştı? Seviyor muydu? Bu tahayyüller,⁶ Hasan'la müşterek olan geçmiş heyecanların bazılarını hafızasında parlattı, söndürdü. Hasan'la macerası belki Muhsin Bey'in tesiriyle, belki Azize'nin acı akıbetiyle mâziye ait hatıralar yığınınına karışmıştı.

Çömelmekten uğuşan dizlerini elleriyle ovarak kendi kendine:

— Bu güneşli günde ben de neler düşünüyorum, dedi.

Güneş siyah mürekkeple çizilmiş gibi keskin ve karanlık çizgilerle mavi sularda yükselen Adalar'ın arka-

¹ Belirsiz.

² Sevgi.

³ Hastalıklı.

⁴ Düşünceli.

⁵ Tutkulara.

⁶ Düşünceler.

sına erguvanî bir alev gibi düşüyordu. Hem güneşin çekilmesi, hem düşüncelerinin hararetsizliği onu birdenbire titretecek kadar üşüttü. Kapıya dayanarak kalktı. Başını çevirince Pervin'in, elinde bir zarfla geldiğini gördü. Zarfın üstündeki yazıyı derhal tanıdı. Hava, daha fazla soğumuş gibi âdetâ çenelerini müşkülâtle¹ yerinde tutuyordu.

— Hemen gel, odamdaki sobayı yak, Pervin; öyle bir üşüyorum ki... dedi.

.....

Aynı günde Hasan, Bebek rıhtımının üstünde kızının arabasının başında duruyordu. Eski kalelerin tepelerinde yağmurdan sonra çıkıveren güneş bir altın ağ gibi Boğaziçi'nin şeffaf, beyaz sislerini sarmış, yeşil yamaçlarda, muhayyel mavi bir koridor gibi süzülen sularda, rıhtımın ötesinde berisindeki birikintilerde oynuyordu; fakat Hasan, Boğaziçi'ne değil, kızına bakıyordu.

Beyaz bir gül yaprağı gibi ince, ipek derili küçük yüzün henüz bir şey ifade etmeyen yüz âzâsının² arasında bakışlarının istikameti belirsiz iki mavi çocuk gözü, Azize'nin çocuk dakikalarını hatırlatan parlaklıkla iki renkli su damlası gibi pırlıdıyordu. Bu iki canlı nokta, onun oldukça sert ve maddî kalbinde Azize'nin hayalini yaşatıyordu. Karısı öldükten sonra, onun genç hayatında, sebebiyet verdiği ıstıraptan dolayı hissettiği pişmanlıktan fazla olarak bir de ne kadar rikkat³ ve düşkünlük ile ona bağlı olduğunu anlamıştı. Bu anlayış, onu o kadar sarsmış, o kadar içten bir insan yapmıştı ki, ilk defa olarak Azize'nin ölümüne kadar içini kavuran gizli ihtiras ve aşkı şimdi yeri dağlanmış, kuvvetli bir uyuşturucu ile acısı dindirilmiş, eski bir yara gibi hissediyordu.

Viyana'dan döneli bir ay olmuştu ve mezuniyet⁴ üç

¹ Zorlukla.

² Organlarının.

³ Sevgi.

⁴ İzin.

hafta sonra bitiyordu. Bütün bu müddeti Azize'nin yalısının yanındaki kendi küçük evinde, neferiyle¹ beraber inziva içinde geçiriyordu. Zamanının büyük bir kısmı da kızının beşiği yanında, Azize'nin ölümünden sonra tamamen bağlandığı ihtiyar kaynanasının odasında geçiyordu. Yemeklerini onunla yiyor, ikisi de kalplerinde dolaşan Azize'nin binbir hayalini birbirlerine söylemeye cesaret edemeyerek, fakat garip bir hassasiyetle müşterek ıstıraplarını düşünerek, ekserî yabancı mevzûlar konuşarak, karşı karşıya saatlerce oturuyorlardı.

Hasan yalnız evine döndüğü zaman, minderin üstüne oturuyor, elektrikleri söndürüyor, karanlıkta çağlayan sularla beraber uzun uzun düşünüyordu; ve ancak bu saatlerde Zeyno'ya ait hatıralar uyanıyordu; fakat bu hatıralar ona şimdi başkasının imiş gibi geliyordu. Zeyno'ya karşı kalbindeki ateş tamamen sönmüş müydü? Yoksa iradesinin büyük bir azmiyle bir zaman için örtülmüş müydü? Bunu tahlile hiç kalkışmamıştı. Hatta, İstanbul'a döndüğü zaman Muhsin Bey'in gittiğini öğrenmiş, Zeyno'nun da gidip gitmediğini tahkik için Erenköyü'ne telefon bile etmemişti. kendi evlenmesinden, Azize'nin mevcudiyetinden daha fazla Muhsin Bey, onu Zeyno'dan uzaklaştırmıştı. Kendisinin Azize ile evlenişi için ısrar eden Zeyno'da şimdi, sırf bir arkadaş vefası ve fedakârlığından başka istekler, maksatlar olduğuna kani oluyordu.

Bütün büyük acıların buhran devrinden sonra gelen ve kısa süren manevî kırıklık ve bezginlik zaman zaman ortadan kalktıkça, hayat arzusuyla beraber Zeyno'nun kudreti de uyandığını büyük bir isyanla duyduğu anlar oluyordu. Herhalde kalbinin Zeyno'ya dönüşü ihtimalinden kendini korumak için her şeyi yapmaya razıydı. Hayatında, bundan sonra, kadın olması ihtimalini düşünse bile, mutlak onu geçici ve mânasız bir eğlence diye tahayyül eylemek istiyordu. Diyarbakır'a dönüşü için hazırlanırken orada Zeyno'ya karşı vaziyetini de kararlaştırıyordu: hürmet ettiği bir kumandanın karısı!

---

¹ Emir eriyle.

Gerçi Zeyno'nun, Azize ile dostluğunu, evvelden tanıştıklarını inkâr etmek belki kabil değildi; fakat Zeyno'nun en çok bir dost, teselli eden bir kadın sıfatıyla kalbine tekrar nüfûz etmesinden korkuyordu. Istarap günleri, onda teselli ve hissi iştiraklerle kendisine yaklaşan insanlara karşı bir zaaf uyandırmıştı. Yanaklarında gözyaşları izlerini muhafaza eden beyaz saçlı ihtiyar halasına ihtiyacı o kadar büyüktü ki, ondan uzaklaşınca Azize'nin ölümüne kendi gibi yanan bir kadın kalbine karşı istemeyerek temayül edecekti.

Hem o kadın kalbi Zeyno olursa, mukavemet ne kadar müşkül olacaktı. O halde... O halde, Zeyno'ya kendisinin Azize için tuttuğu matemi göstermeyecekti. Sert, çabuk unutan, lâkayt bir asker vaziyeti alacaktı.

.....

— Ne var Mehmet?

— Telgraf, Efendim!

Kaynanasına bermutat¹ gibi akşam yemeğine gidiyordu. Telgrafı aldı. Cebine koydu. Okuyabilmek için kapıdaki ışık kâfi değildi, sonra açacaktı. Fakat kaynanasını küçük Muazzez'le o kadar tatlı bir surette meşgul buldu ki, kendi dahi telgrafı unutarak onların muhabbetli oyunlarına iştirak etti. Küçüğü dizlerinin üstüne yatırıyor, çenesinin altını yavaşça gıdıklıyor, onun bebek kakhahasını büyük bir zevkle dinliyordu.

— A, Hasan, çocuk gıdıklanmaz, ne yapıyorsun?

— Halacığım, çapkın öyle bir zevkleniyor ki...

— Öyle ama, yavru katılır, ciğerleri onun su gibi bir şey. Sen yine anahtarlarını çıkar, salla, eğlendir.

Hasan cebinden anahtarlarını çıkarırken telgraf da tesadüfen yere düştü ve çocuğu büyükannesine verdikten sonra, köşedeki elektrik ziyası² altına gitti, telgrafı açtı. İhtiyar kadın, Hasan'ın arkası dönük, gözleri telgrafın üstünde uzun müddet kalmasını merak bile etmedi.

¹ Her zamanki gibi.

² Işığı.

Yalnız odadan çıkarken seslendi:

— Ben Muazzez'i dadısına vereceğim, artık yatmak zamanı geldi. Hemen inerim, yemek yeriz, olmaz mı?

Hasan, Zeyno'ya ait her şeyi zihninde tespit etmiş olduğuna kani idi. Muhsin Bey'in telgrafını okuyunca hiç hesaba almadığı yeni ve muğlak¹ bir vaziyet hasıl olduğunu tuhaf bir heyecanla hissetti. Şimdi ne yapacaktı? Evvela, İstanbul'da Zeyno ile görüşmek, seyahat için uzun uzun anlaşmak lâzımdı. Sonra binbir ihtimal ile dolu, o uzun seyahat vardı. Muhsin Bey'in yanında, yabancı bir memlekette Zeyno'yu "kumandanın karısı" rolünde bütün teferruatıyla biliyordu; kendisi de kumandanın maiyetinde herhangi bir zabıt olarak ona karşı alacağı vaziyeti biliyordu. Fakat bu yol... Ne kadar uzun!

Uzun düşündüğünü unuttuğu ve düşüncelerinin istikametini kaybettiği bir anda yemeğe çağırıldılar.

Hasan'ın uzun sükûtlarına alışık olan kaynanası, sofrada da onu düşünceleriyle baş başa bıraktı.

Sofradan kalkınca, çocuğun odasına sığındı. Bu garip heyecanı, muhayyilesinin yeni kalp sergüzeşlerine² intizar eden hassasiyetini geçirse evine dönecek, bu telgrafla meydana çıkan yeni meseleyi tabî bir sûrette halledecekti.

Ninni sesini henüz koridorda iken duydu. Küçük Muazzez, dadısı Safiye ile beraber vaktiyle Azize'nin yattığı odada yatıyordu. Kapıyı açınca ninni ile beraber loş bir köşede muttarit³ bir ahenkle sallanan salıncağın tatlı gıcirtısını da duydu. Aynı loş köşede beyaz geceliği, arkasına salıverdiği iki örgü saçıyla salıncaklı bir sandalyede Safiye Dadı oturmuş, biraz kalın, fakat bililtizam⁴ alçalttığı ve tatlılaştırdığı bir sesle ninni söylüyordu:

Hû hû dervişler,

¹ Karışık.

² Serüvenlerine.

³ Düzenli.

⁴ Bilerek, isteyerek.

*Hak yoluna durmuşlar,
Kırk fırın ekmek yemişler,
Daha var mı demişler!*

.....

Hasan'ın orasından burasından işittiği bu eski güzel ninninin bin nazla, bin okşayıyla uzayan nağmeleri, esasen, heyecanlı olan kalbini titretti. Bir sene evvel, bu beşiğin yerinde bir yatak vardı, orada bir çocuk kadar zayıf sarışın bir kız, ipek kollarını Hasan'ın boynuna atmış, ağlıyordu. Bir sene evvel, o kollar onu kendi kalbinin emelin-den ayıran, hasrete, ıstıraba bağlayan iki zincirdi. Şimdi o zincirler tekrar gelse, burada boynunu değil, canını ebediyen bağlasa, ne kadar mesut olacaktı. Bu kalın ses yerine o küçük, ince ses, bu ezeli ninniye kandilin loş gölgesinde söylese, bir daha hayatta çapraşık, sıkıntılı sevdalar, heyecanlar aramayacak, bu beşikle o sesin sükûnunda dinlenecekti.

Ayaklarının ucuna basarak beşiğin yanına geldi. Çocuğun uyuyan yüzüne eğildiği zaman, iki şeyin galeyanlı¹ kalbine anî bir şifa ve sükûn verdiğini hissetti. Birisi, uzak rüzgârların bahar günlerinde getirdiği kır çiçekleri kokusunu hatırlatan çocuk nefesi, öteki, ilâhî bir masumiyetle uyuyan çocuk yüzünün latif² gülüşü idi. Bahar rüzgârlarının durgun suların üstünden geçerken yapacağı hayalî dalgacıklar, ancak bu kadar latif olabilirdi.

Bu, onu o kadar teselli etmişti ki, çocuğun odasından tamamen sakın ve kararını almış bir adam gibi çıkmıştı. Hatta kapıdan çıkınca evine hemen dönmedi, rıhtımda mırıldanarak uyuyan denize ninni söyleyen dalgacıklarda yalılardan uzanan ışık çizgilerini saydı, ıslıkla güya ninni-yi tekrar ederek uzun uzun dolaştı. Fakat, evine girerken birdenbire ninni diye tekrar ettiği havanın “Hey Zeyno, Zeyno!...” olduğunu acı bir gülüşle anladı. İlk işi Zeyno'ya

¹ Kaynayan.

² Sevimli.

Muhsin Bey'in telgrafıyla beraber gönderdiği kısa ve resmî mektubu yazmak oldu. Artık kolaylıkla uyuyamayacağını anlamıştı. Minderin üstünde, sigarasının dumanlarını savurarak kendini ilk defa olarak serbestçe, geçmiş günlerin hayallerine kaptırdı. Zeyno, mektubu alınca tabii konuşmak için onu Erenköyü'ne çağıracaktı. Oraya son ziyareti ne acı, ne garipti. Şimdi ilk defa Zeyno ile hayatlarının aldığı aksi istikametten sonra karşı karşıya gelecekti. Zeyno'nun, hayatından bir tayfun gibi geçtiğini unutmak kabil değildi. Geçmiş günler ister istemez, çocukken öğrenilen şarkıların nakaratı gibi, zihninden gelip geçecekti. Bunu kabul etmemek, buna karşı mücadele etmek imkânı yoktu. Fakat buna rağmen Zeyno'ya karşı sırf bir kumandan karısına karşı alınacak resmî ve hürmetkâr bir vaziyet alabilecek kadar iradesine hâkim ve maziye karşı çok kuvvetliydi.

Hasan, Zeyno'ya yazdığı akşamın ertesini sakın geçirdi. İkinci gün neferine, mektup olup olmadığını her gün sormak âdeti olduğu halde, kendi irade kudretini denemek için sormadı. Üçüncü günü masanın üstünde bulunduğu iki mektubu hafif bir telâşla aldı. Birisi Saffet'ten, öteki Dora'dandı. Dördüncü günü ciddî surette hiddetlendi. On beş gün sonra hareket etmeleri lâzımdı. Eğer Zeyno, Hasan'dan bizzat ziyaret bekliyorsa, beyhûde idi. Hatta telefon bile etmemeye karar vermişti. Akşama doğru neferine birkaç defa, telgraf olup olmadığını sordu. Hiddeti artık acı bir izzetinefis yarısı halini almıştı. O gece, hayli geç yattı. Neferinden pek nadir zamanlarda içtiği nargilesini istedi. Kırmızı sedirinin üstünde bir taraftan nargilesinin sesini, bir taraftan geçici bir nisan yağmurunun rıhtımın taşlarını döven şiddetini zoraki bir sükûn ve sabırla dinlemeye çalışıyordu. Kırmızı perdelerin, kırmızı kilimin üstüne yayılan nargilesinin billûrunda oynayan ışıkları dalgın dalgın seyrederken bir sene evvel aynı yerde ölümden kaçan iki genç hayvan kadar iptidaî, tabii bir korku ile bir ağızdan çıkan, "Nasıl ayrılacağız?" feryadını tekrar işitir gibi oldu. Öyle bir ayrılmışlar ve o kadar ısı-

rap çekmişlerdi ki, aşklarının düşüncesi artık titreyiş değil, yeis ve merâret¹ veriyordu. Demek hayatta geçmeyecek bir şey yoktu! Zeyno'ya nasıl garip ve sonsuz zannettiği bir kalp ağrısı ile bağlanmış, ne kadar ıstırap çekmişti!

Mamafih, bütün bu hayaller arasında günlerin geçtiğini, karar almak lâzım geldiğini de unutmuyordu. Nihayet bu bitmek tükenmek bilmeyen düşüncelerden bızar olmuş, Zeyno'nun Erenköyü'nde olmadığına hükmetmiş ve ertesi günü gidip Zeyno'nun babası Doktor Asım Bey'i görmeye karar vermişti. Bunu evvelden nasıl düşünememişti? Neden o mektubu yazmak budalalığında bulunmuştu? Zeyno'nun kendisini tekrar münasebet arıyor zannetmesi ihtimali bir an için bütün kanını başına topladı. Hasan gidecek, Doktor Asım Bey'i görecek, kızının arzularını babası vasıtasıyla öğrenecekti. Hatta, Asım Bey ona, "Zeyno içeride, kendisiyle görüşünüz," dese bile o, lâkayt ve resmî, "Rahatsız etmek istemem, esâsen işim var. Hanımefendi'nin arzularını yarın zâtîâliniz vasıtasıyla telâkkî ederim," diyecekti. Arkadaşlık ve dostluk şeklinde bile bir münasebet aramadığını katiyetle anlatacaktı.

Fakat beşinci sabah, Hasan, bu kararını mevki-i icrâya koymadı. Ayastefanos'ta bir zabıt arkadaşını ziyarete gitti. Zeyno ile gezdikleri sahilde ölmüş bir sevgiliye aitmiş gibi geçmiş günlerle dolu ve biraz mahzun dolaştı.

Akşam hayli geç döndü. Eğer bu akşam da cevap yoksa, ertesi günü Asım Bey'e müracaat zarurî idi. Fakat bunu kısa bir surette ve telefonla yapmaya karar verdi; sonra kaynanasının hatırını sormak ve çocuğunu yatmadan evvel öpmek için yemekten sonra, yanındaki yalığa geçti.

---

¹ Keder ve acılık.

“Ne okuduğu kitaplar ne ev işi onun kalbinde çocuğun insani ve sıcak yerini dolduruyordu. Günde iki defa Kürt Zeyno’yu arıyor, onunla dertleşiyordu. Fakat Kürt Zeyno, Bayram Ađa ismini alarak bir gün evvel gelen meçhul adamın kim olabileceğini düşünüyor, sıkılıyor, bunun Ramazan olması ihtimali onu bir kâbus gibi korkutuyordu.”

Zeyno’nun Oğlu, Türk edebiyatının öncü yazarlarından Halide Edib Adıvar’ın en özgün romanlarından biri. **Kalp Ağrısı**’nın devamı niteliğindeki bu roman, Doğu Anadolu’ya görevli giden Türk subayları ve eşlerinin gözlemlerini aktarıyor. Bölgede içten içe gelişen bir Kürt isyanının öncesinde geçen olayların ana kahramanı, Haso Çocuk. **Zeyno’nun Oğlu**, bir yanıyla Doğu Anadolu’daki feodal düzenin kökenlerine de işaret eden önemli bir roman.

#edebiyatımızınmırası #milliedebiyat #doğuanadolu #isyan #feodaldüzen

 can

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-3934-7

9 789750 739347